

**ТРАДИЦІЙНА ВОКАЛЬНО-ОБРЯДОВА КУЛЬТУРА
СЕРЕДНЬОЇ ВОЛИНИ
(етнографічний та жанровий аспекти)**

Серко Олена Іванівна, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, м. Львів, e-mail: len922@ukr.net

Традиційна вокально-обрядова культура Середньої Волині (етнографічний та жанровий аспекти)

Сьогодні традиційна музична культура Середньої Волині є малодослідженою. Тому завдання цієї роботи – здійснити опис етнографічних особливостей головних обрядів регіону; визначити музичні жанри, що супроводжують свята календарного та родинного приурочення (зимового, весняного, літнього календарно-обрядових, сезонно-трудового циклів та хрестильного, весільного, похоронного, родинно-обрядових циклів); з'ясувати, які обряди належать до регіональних, та окреслити характерні локальні відмінності у проведенні певних традиційних обрядодій.

Методологія дослідження. Зібрані фольклорні матеріали (у власних експедиційних дослідженнях, із друкованих джерел та фонду кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв РДГУ) проаналізовані та систематизовані за етнографічними та музичними жанрами відповідно до культуро-жанрової системи Людкевича-Луканюка.

Висновки. Визначено, що сьогодні на досліджуваній території виконують твори зимового календаря (колядки та щедрівки), купальсько-петрівські наспіви, на деяких мікроареалах – весняні (співні й ігрові) та обжинкові наспіви; є поодинокі записи колодчаних і трудових (колгоспних) пісень, і зовсім відсутні волочобні, русальні та трійцькі. Серед творів, що репрезентують родинний пласт обрядового фольклору достатньо добре збереглося весільне дійство. Хрестильних та похоронних пісень вже не виконують. Відзначено, що термін «гаївка» не використовується. Весняні драматичні твори називають «весняна гра» або ж «веснянка».

Новизна. В цій роботі вперше зроблена спроба в загальному відтворити реальну жанрову картину вокально-обрядової культури Середньої Волині, а також звернути увагу на певні етнографічні відміни у проведенні усталених на цій території обрядів.

Практичне значення. В цій статті науковці, вчителі, а також всі, хто цікавиться народною культурою, зможуть знайти інформацію, яку можна використати для викладання народознавчих дисциплін в школах, середніх та вищих навчальних закладах; для краєзнавчих та народознавчих досліджень тощо.

Ключові слова: традиційна вокально-обрядова культура, Середня Волинь, жанри, календарно-обрядовий та сезонно-трудоий цикли, весільний обряд.

Постановка проблеми. У сучасному українському етномузикознавстві досить багато уваги приділяється вивченню традиційної вокально-обрядової культури окремих регіонів. Та навіть до сих пір на етнографічній карті України залишається багато «білих плям», які не дають можливості сформуваи точні ареальні межі поширення типових наспівів. Однією з таких територій є Середня Волинь¹, де до сих пір не проводились глибокі фольклорні експедиційні дослідження, а сучасні нечисленні музично-етнографічні матеріали, записані на цій території, залишаються фактично в обмеженому доступі для наукового загалу². Один із перших кроків на шляху до аналітичного опрацювання певних фольклорних матеріалів полягає у вивченні етнографії цього регіону, а також у визначенні музичних жанрів, які тут побутують.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Опрацьована література дозволяє зробити висновки, що середньоволинський край не був поза увагою дослідників [1–4, 6–10, 13–16, 18–21]. Проте більшість їх досліджень стосувалися території Великої Волині³, або ж це були спеціальні розвідки обрядового репертуару окремих невеликих теренів. Все ж більшого уточнення потребує локальна специфіка Середньої Волині.

Мета статті – здійснити опис етнографічних особливостей обрядів (регіону), що супроводжуються музикою, визначити жанрову приналежність наспівів, що обслуговують традиційні календарні та родинні обряди.

---

¹ Згідно з історико-географічними особливостями, за розробкою Богдана Луканюка [12], на яку будемо спиратися в цій роботі, Середня Волинь охоплює землі Рівненського, Здолбунівського, Гощанського, Острозького, Корецького, східну частину Дубенського району Рівненської області, а також Славутський район Хмельницької області.

² Оскільки вони розпорошені по різних наукових інституціях та приватних архівах.

³ Велика Волинь – історично-географічний регіон на північному заході України, південному заході Білорусі і сході Польщі. Охоплює території сучасних Берестейської, Волинської, Рівненської, Житомирської, Хмельницької, Тернопільської та Львівської областей, а також Люблінського та Підляського воєводств. До її складу входять етнографічні землі Волині, Холмщини, Західного Поліся і Підляшшя.

Матеріал дослідження складає народно-вокальна творчість родинного, календарного та сезонно-трудового приурочення, яка була зафіксована автором цієї роботи, а також збирачами різного часу в селах Середньої Волині. Деякі матеріали взяті з друкованих джерел [1, 3–4, 8, 13–16, 20], інші з фонду кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (РДГУ).

Виклад основного матеріалу: Згідно з опрацьованими матеріалами, календарну обрядовість Середньої Волині складають зимовий, весняний, літній цикли, до яких опосередковано долучається і сезонно-трудова. Родинно-обрядовий пласт традиційно представлений хрестильним, весільним і похоронним жанровими циклами.

Зимовий календар. На Святий вечір, 6 січня всі члени сім'ї повинні бути вдома, а господиня традиційно готує 12 пісних страв, головною з яких є кутя. Після вечері страви не ховали, адже вважалося, що в Різдвяну ніч душі померлих приходили пригощатися. Вранці наступного дня йшли до церкви, а потім вже їли скоромні страви. Десь з обіду починали ходити колядники – як старші, так і молодші. Діти ходили колядувати окремо. У різних населених пунктах колядували по-різному, в одних колядки співали в домі, в інших же – на вулиці. В с. Забороль Рівненського району колядував чоловічий Вертеп. Першим в будинок заходив Звіздар із дзвіночком. В с. Дермань Здолбунівського району разом колядували тільки на другий день Різдва. Досить часто спочатку співали Різдвяний Тропар, а тоді – колядки.

Ще донедавна у с. Симонів Гощанського району побутував звичай робити на Різдво «Колящину» для молодих. Це дійство організовували батьки молодої для хлопця і дівчини, які недавно одружилися і вперше святкують Різдво в статусі сімейної пари. Відбувалося все на перший день Різдвяних свят. В домі молододі сім'ї відбувалася гостина, на яку приходили батьки та уся родина; особливою цього застілля було те, що молоду пару садили так як на весіллі. Це і називалося Колящина. Якщо ж приходили колядники, то молодим співали спеціальну колядку.

Наступний етап Різдвяних свят – Щедрий вечір (13 січня). Ввечері цього дня ходили щедрувати хлопці та дівчата, які часто переодягалися в різних персонажів – цигана, чорта, жида, козу. Щедрували тільки на дворі, в будинок не заходили. Наступного ранку посівати ходили тільки хлопці.

Основний репертуар зимового календаря Середньої Волині становлять церковні коляди, колядки та щедрівки. Коляди – це пісні на біблійну (церковну) тематику, найчастіше – про народження Дівою Марією Ісуса Христа. Приурочені вони до головного зимового християнського свята – Різдва Христового. Більшість з них створені у християнську епоху. Вони виконувалися і виконуються досі у всіх досліджуваних населених пунктах без особливих варіантних мелодійних і ритмічних різновидів. Найчастіше співали коляди «Нова радість стала», «По всьому світу стала новина», «Що за предиво», «Дивна новина» та інші.

Значно більший науковий інтерес становлять колядки. Вони належать до ранньої обрядової творчості і старіші, ніж коляди. Однак, у наш час ці твори піддалися певному впливу християнської церкви, адже колядки, як і коляди супроводжують свята зимового календаря, часто співуються упереміш. Мабуть тому сьогодні досить часто в одному творі зустрічаються поєднання текстів релігійного і язичницького змістів. Найчастіше це відбувається в колядках. Як от, наприклад [20, с.108]:

Ой рано, рано кури запілі. Славен Єсі!
Славен Єсі ще й Христу-Цару на небесі!

Такі зміни в тексті говорять про те, що християнські мотиви міцно проникли в традиційну сферу і стали невід’ємним елементом фольклорної пісні сьогодні. Як і в інших регіонах України, на Середній Волині колядки присвячувалися господарю, господині, хлопцю («Ой в ліску, в ліску, на жовтім піску»), дівчині («Ой у городі червона рожа»), молодим («Ой ти миленька, чорнобривенька»).

Щедрівки ж співали такі: «Господина рано встала», «Через небо доріженька».

В останній передпостовий тиждень відбувалося свято Масниці (Масляна). У цей тиждень «тягнули колодку» – ходили один до одного в гості і частувалися. При цьому співали різних пісень – звичайних, любовних, жартівливих. Авторкою було записано кілька приурочених до обряду пісень – «Гнула-гнула вишеньку» («Ой чарочко, чарочко, виновая»), «Ой наступила та чорна хмара», «Пиймо повну, повну, повну», «Ой горілочко моя мила», які, за твердженням інформантів, співалися тільки на «Колодку». Власне колодчані пісні на території Рівненщини були зафіксовані Ю. Цехміструком в 30-х роках ХХ століття.

Весняний календар. Весняний цикл починали співом веснянок в той час, як тільки сховався сніг (в с. Варковичі – від Благовіщення, 7 квітня). Головними виконавцями весняних пісень були діти і молодь. Але, на жаль, твори, які співаються навесні вже перестають існувати в своєму автентичному варіанті; сьогодні їх виконують представники різних поколінь. Найчастіше ж пам'ятають тільки старожили і люди зрілого віку. Це відзначають також і дослідники весняних жанрів [5, с. 11].

В українській етномузикології весняні наспіви прийнято ділити за обставинами виконання на гаївки, веснянки та волочебні пісні. Перші відносяться до драматичної групи творів, оскільки при виконанні у них присутній розподіл ролей, дотримання певного сценарію, а також наявність ігрових моментів – фактично це невеликі сценки-епізоди театральних вистав. Веснянки ж виконуються без будь-яких ігрових або драматичних дій і переважно є співними. Волочебні пісні – це так звані «весняні колядки», твори, пов'язані з обходженням дворів на Великдень.

Особливістю весняних творів Середньої Волині є те, що сам термін «гаївка» тут не існує. Твори, що належать до цього жанру називають «весняна гра», або ж просто «веснянка». Також на досліджуваній території не зафіксовано волочебних пісень, тут таких не співають.

Гаївки⁴ найчастіше співали в унісон, при цьому виконували нескладні рухи. Найбільш поширений принцип гри – ходіння по колу – властивий гаївкам «Подояночка», «Зайчик», «Квочка».

Власне ж веснянки майже у кожному населеному пункті співали такі: «А вже весна, а вже красна», «Пливе човен, води повен».

Саме на весняну пору припадає Великий піст. Більшість інформантів стверджують, що в піст пісень не співали. Лише в с. Симонові під час Великого посту співали жалібних пісень. Їх називали постовими. Тамара Чиншова, одна з учасниць симонівського аматорського народного вокального ансамблю «Вербиченька», заспівала одну пісню, яку вона знає ще з дитинства. З її слів, цей твір – «Щось у лісі гукає» – виконувала ще її бабуся, коли дерла пір'я.

Літній цикл. Літній календарно-обрядовий цикл становлять 2 групи наспівів, які сьогодні співвідносяться з християнськими святами – Трійцею і Різдом Івана Хрестителя. Із Троєцьким тижнем

---

⁴ У пропонованій статті для означення драматичної групи творів використовуємо загальноприйнятий науковий термін «гаївка».

зараз збігається давнє язичницьке свято, пов'язане з проводами русалок. Однак, традиційних русальних або троецьких пісень на досліджуваній території немає. Інформанти згадували тільки про Нявской або т. зв. Намський Великдень. Цей день був не в четвер після Трійці (як на більшості територій), а в четвер після Великодня. Говорили, що в цей день не можна працювати на землі, але дуже добре прибирати могили предків, адже це їхнє свято – Великдень померлих.

На Трійцю ж традиційно прикрашали свої будинки зеленню, а також розкидали лепеху по дому. Пісень не співали.

У день Різдва Івана Хрестителя (7 липня) відзначали Купайлу. Найчастіше обряд проводили біля води – ставка або річки. Сюди приходили не тільки місцеві, а й жителі інших сіл, де не було водоймищ. У Великому Житині, розташованому в Рівненському районі, плели вінок, в який молоді дівчата встромляли свічки, загадуючи бажання. Якщо свічка гасла – бажання мало збутися. У Варковичах (Дубенський район) вірили в те, що куди вінок попливе – з того боку і сватів чекати. Переважно на всій території палили багаття і стрибали через нього. У Заборолі дівчата готували Купайлу – гілку, яку одягали різнокольоровими стрічками, вишнями, цукерками. Інформанти з села Великий Житин розповідали, що під час святкування Івана Купала одягали березу. Її рубали, обов'язково щоб молоденькою була, а потім всіляко прикрашали – як дівчину, що виходить заміж. Це свято продовжувалося до пізньої ночі, а то і до ранку, бо ніч на Івана Купала коротка.

Майже в кожному досліджуваному населеному пункті записано купальські пісні, тексти яких найпоширеніші в Україні – «Ой на городі Купайлиця», «Ой ти Купало хорошее», «Ой на Івана на Купайла». Також співали і жартівливих на цю ж мелодію – «Ой бігла сучка ровом, ровом». Значно менше зафіксовано петрівчаних пісень. Вони переважно співалися на мелодії купальських наспівів. Одна і та ж купальська пісня залежно від змісту, настрою, обставин тощо може виконуватись по-різному: в швидкому темпі та повільному, що перетворюватиме її в ліричну співну композицію.

Сезонно-трудоий цикл. Після свята Петра і Павла (12 липня) починалася жнива. У перший день жнив женці, йдучи на поле, святоково вдягалися. Обряд починав господар, який першим зрізав зажинки-колоски, а потім всі разом вже зажинали перший сніп. Його несли додому і ставили в кутку. У Заборолі його називали Колядою. Процес збору зерна був досить довгим. Дожавши ниву до кінця, завершальним

етапом в с. Грушвиця було пов'язування «Спасової бороди», виготовлення обжинкового вінка і останнього обжинкового снопа. А в Варковичах залишали жмут незрізаних стебел зерна, який називали «козою». На досліджуваній території пісні, які виконувалися під час жнив називають жнивні або обжинкові – «Ой обжинки, господарю, обжинки», «А в нашого господаря толока», «Котився віночок по полю», «Живо, женчики, живо». Однак виконуються вони лише на обряд закінчення жнив – обжинки, під час роботи в полі не співають (відповідно такий жанр сезонно-трудового циклу як жниво-голосіння – відсутній).

Трудові пісні – ще одна група творів сезонно-трудового циклу, які виконувалися під час косіння сіна, збирання грибів та ягід у лісі. Проте всі опитані інформанти стверджують, що таких обрядів тут не виконували. Трудовими ж називали твори, які співалися під час польових робіт в колгоспі («Бурякі я копала», «Сапувала бурякі»).

Хрестильні пісні. Хрестильний цикл є першим з обрядових циклів родинного кола. Сьогодні на Середній Волині вже не проводять обрядів, які колись були пов'язані з хрестинами. Одна інформантка згадала, що у їхньому селі (Симонів) дітей вдома не хрестили, а несли до церкви. На хрестини нікого не запрошували, були присутні лише куми та хресна баба. Кума несла крижмо, або, як у них казали, пекаль, а кум платив «батьюшці» гроші за здійснення церковного обряду хрещення. Баба ж несла хлібину, яка потім залишалася в церкві. Поки дитина була ще нехрещена, то породілля не мала права її залишити навіть на хвилину, повинна була бути постійно з дитиною в кімнаті. Біля дитячого ліжечка завжди клали ключі, як оберіг від злого духа. Після хрещення дитини породілля вже могла виходити на вулицю, але не за межі свого двора – аж до «виводин». Через 6 тижнів після народження хлопчиків несли на «виводини»⁵. Дівчинку ж могли нести через 5 тижнів, щоб раніше заміж ішла. Вже після здійснення цього обряду мати могла ходити скрізь. Серед творів, що належать до хрестильного циклу, заспівана одна пісня, яка, за словами виконавиці, належить до хрестильних, вона має жартівливий зміст – «На городі буркун ягідок не родить».

Весільний цикл. На всій території Середньої Волині досить добре збереглося весільне дійство, яке цілком вписується у загальнонаціональну обрядовість, проте має кілька локально-регіональних

---

⁵ Виводини – церковний обряд введення дитини в храм, відбувається на 40 день після її народження.

відмінностей. Тутешнє весілля традиційно складається з трьох етапів (передвесільний, власне весілля та післявесільний). До першого, передвесільного етапу належать обряди, які тут побутували – сватання та змовини. Коли хлопець з дівчиною вирішували побратися, то тоді йшли «у свати». Хлопець казав своєму батькові, дівчина теж повідомляла своїм родичам. Тоді визначали певний день, в який відбувалося сватання. З собою несли горілку і хлібину. У домі дівчини готували всіляке частування. Пісень на сватанні не співали. Місцеві жителі згадують, що співали на змовинах, але самих пісень не пам'ятають.

Головним же етапом було власне весілля, яке також складалося з кількох обрядових дій. Тривало воно 4 дні – у суботу коровай, у неділю вінчання, у понеділок «калачі», а у вівторок «теща».

Найбільш повно зберігся обряд випікання короваю. У суботу збиралися на коровай, просили всю родину, але місити його мали лише 4 жінки. Працювали у парах – двоє місили, двоє ночви держали. Коровай підходив, його спеціально формували, виробляли, ставили в піч, прикрашали. Серед коровайних пісень найчастіше співають такі: «Я на коровай ішла», «Благослови Боже», «Ой лису наш, лису», «Рости, рости короваю», «Піч наша регоче» та інші. Цікаво, що ці пісні супроводжують коровайний обряд і сьогодні. Найчастіше їх виконують кухарки, які готують на весілля, бо вони знають цих пісень, або ж, як у с. Симонів, запрошують співати тих, хто знає. Крім короваю у цей день пекли також і гусочки та шишки – ритуальні булочки, які вже на весіллі під час ділення короваю продавали запрошеним гостям. При цьому теж співали пісень «Ой пуцу я гуску на воду», «Дружбонько коровай крас».

У неділю відбувалося власне весілля, яке складалося з таких обрядових дій: розплітання коси, викуп молоді, вінчання, перейма, гуляння у молоді та у молодого, ділення короваю. Всі обрядодії супроводжувалися співом пісень. Характерна регіональна відміна весілля – обряд взування тещі у чоботи. Тут співають або загальновідому приурочену до обряду пісню «Чоботи, чоботи ви мої» або ж ладканку «Зять тещі постіль стеле».

Ще одна особливість місцевого весілля – обряд читання «коро-ни⁶» – на Острожчині, а також спів спеціальних заспівів перед

---

⁶ «Читання корони» найчастіше відбувалося в домі молоді перед тим, як ішли до вінчання. Читав її один з друзів молодого після того як брат розплете молодій косу. Основний зміст тексту «коро-ни» зводився до подяки батькам та настанов молодим на сімейне життя.

кожною піснею – у Здолбунівському та Дубенському районах. У етномузикології їх прийнято називати передладканками. Тексти передладканок – «Першая квітонька, молодий Іваньо» або ж «Йа з рутоньки дві квітоньки».

Головні жанри весільно-обрядового циклу⁷ – ладканки, пісні та приспівки. Найбільшу кількість зразків зібрано саме ладканок. Співають також велику кількість приурочених до обряду творів, як от, наприклад, «У неділю рано синє море грало».

Похоронний цикл. Похоронні жанри – пісні та голосіння. Ні тих, ні інших на Середній Волині не знають та не співають. Більшість інформантів виконували лише церковні псалми. У с. Бабин згадували, що у Жаврові була жінка, яку на весілля кликали співати, а на похорони плакати. У Симонові також пригадували, що колись на похороні рідні плакали приспівуючи, а тепер приказуючи.

Систематизувавши і проаналізувавши зібрані фольклорні матеріали з території Середньої Волині, можна зробити висновок, що для ґрунтовного дослідження традиційної вокально-обрядової культури їх є недостатньо, даний ареал є поки ще малодослідженим. Однак існуючі на сьогодні експедиційні, архівні та друковані матеріали дозволяють в загальному визначити жанрову структуру та намітити мелотипологію календарно- та родинно-обрядового а також сезонно-трудового циклів музичного фольклору.

Отже, на всій досліджуваній території до сих пір виконують жанри зимового календаря (колядки та щедрівки), купальсько-петрівські наспіви, на деяких локусах – весняні (співні і ігрові) і обжинкові наспіви, є поодинокі записи колодчаних і трудових (колгоспних) пісень і зовсім відсутні волочесні, русальні та троїцькі. Серед творів, що репрезентують родинний пласт обрядового фольклору достатньо добре збереглося весільне дійство. Хрестильних та похоронних пісень вже не виконують.

В майбутньому планується доповнити джерельну базу новими експедиційними записами для дослідження територіального поширення мелотипів зазначених вище жанрів та створення точних ареальних карт поширення типових наспівів.

---

⁷ Згідно з класифікацією, запропонованою провідним вченим львівської етномузикологічної школи Б. Луканюком [11].

Література

1. Весілля на Дубенщині: 170 українських весільних пісень, записаних учителем-пенсіонером Туриком Степаном Івановичем / [упорядник М. Якубчук]. – Крем'янець, 2001. – 86с.
2. Весільні обряди Рівненщини : фольклорно-етнографічні записи XIX – поч. XX ст. / [упор. М. Борейчук]. – Рівне : Волинські обереги, 2004. – 140 с.
3. Весільні пісні. Т. 1 / [упор. М. М. Шубравська]. – Київ : Наукова думка, 1982. – 870 с.
4. Весільні пісні. Т. 2 / [упор. М. М. Шубравська]. – Київ : Наукова думка, 1982. – 679 с.
5. Гаївки [зібрав Володимир Гнатюк; Мельодії схопив на фонограф О. Роздольський; списав Ф. Колесса] // Матеріали до української етнології, т. XII. – Львів, 1909. – 100с.
6. Давидюк В. Етнологічний нарис Волині [за матеріалами експедиції Полісько-Волинського народознавчого центру «Волинянин–2003»] / Віктор Феодосійович Давидюк. – Луцьк : Інститут культурної антропології, 2005. – 70 с.
7. Давидюк В. Етнокультурна своєрідність Волині / Віктор Давидюк. // Народна творчість та етнографія, № 3. – 2005. – С. 66–77.
8. Зірочка ясна на небі сяє: колядки та щедрівки, записані на Рівненщині Віктором Ковальчуком. – Рівне: ГТ «Світоч», 1993. – 80 с.
9. Козицький С. Народні пісні Волині, Поділля і Холмщини [ред.-упоряд. Б. Столярчук, О. Юзюк] / Сергій Козицький. – Рівне: Видавць О. Зень, 2014. – 128 с.
10. Костомаров Н. И. Народные песни, собранные в западной части Волынской губернии / Николай Иванович Костомаров // Малорусский литературный сборник. Изд. Д. Мордовцев – Саратов, 1859. – С. 179–353
11. Луканюк Б. Мелотипологія весільних ладканок і пісень (за матеріалами Західного Полісся та Західної Волині) [методичні рекомендації з курсу «Український музичний фольклор»] / Богдан Степанович Луканюк. – Львів, 2004. – 20 с.
12. Луканюк Б. Питання методики географічного етномузикознавства й етнографічне районування західноукраїнських земель / Богдан Степанович Луканюк // Перша конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель. – Львів, 1990. – С. 5–8.
13. Мартиновська М. Мій край пісенний – Здовбиця моя : фольклорний збірник / Марина Мартиновська. – Рівне, 2005. – 76 с.
14. Народні пісні Рівненщини (фонографічний збірник) [ред. -упорядник, автор переднього слова і приміток Надія Супрун-Яремко]. – Рівне: ПП М. Дятлик, 2013. – 460 с.

15. Ой цвіте калина: народні пісні Рівненщини [упорядник Б. Й. Столярчук]. – Рівне: Державне редакційно-видавниче підприємство, 1992. – 104 с.
16. Пархоменко Т. Календарні звичаї та обряди Рівненщини / Т. Пархоменко. – Рівне, 2008. – 182 с.
17. Рибак Ю. Вокальні мелотипи у Верхньоприп'ятських волочебних обрядах / Ю. Рибак // Музика та дія в традиційному фольклорі. – Львів, 2001. – С. 49–55.
18. Труды этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край, снаряженной императорским русским географическим обществом. Юго-западный отдел. Материалы и исследования, обранные П. П. Чубинским. Т. 3. – С.-Петербург, 1872. – 487 с.
19. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся / [упорядкування, тестологічна інтерпретація і коментарі О. І. Дея]. – Київ : Наукова думка, 1974. – 780 с.
20. Цехміструк Юрій. Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років / [Джерельні матеріали та видання Богдана Столярчука; відчитання та загальна редакція Богдана Луканюка]. – Львів; Рівне, 2006. – 480 с.
21. Kolberg O. Volyn: rites, melodies, songs from the posthumous notes, through a partnership of St. Fisher and F. Shopsy, edited by J. Tretyak. – Kraków, 1907. – 450 p.

References

1. Yakubchuk, M. (2001). *Vesillia na Dubenshchyni: 170 ukrainskykh vesilnykh pisen, zapysanykh uchylem-pensionerom Turykom Stepanom Ivanovychem* [Wedding at Dubenschyna: 170 Ukrainian wedding songs recorded by teacher-pensioner Turik Stepan Ivanovich]. Kremenets, Ukraine.
2. Boreichuk, M. (2004). *Vesilni obriady Rivnenshchyny : folklorno-etnohrafichni zapysy XIX – poch. XX st.* [Wedding rituals of the Rivne region: folklore and ethnographic records of the XIX–XX century]. Rivne: Volynski oberehy.
3. Shubravskaya, M. M. (1982). *Vesilni pisni* [Wedding songs] (Vol. 1). Kyiv: Naukova dumka.
4. Shubravskaya, M. M. (1982). *Vesilni pisni* [Wedding songs] (Vol. 2). Kyiv: Naukova dumka.
5. Hnatiuk, V. (1909). *Haivky* (gathered by Volodymyr Hnatiuk; Melody grabbed on the phonograph by O. Rozdolsky; writing off by F. Kolessa). *Materialy do ukrainskoi etnologii, Vol. 12*. Lviv.
6. Davydiuk, V. (2005). *Etmolohichni narys Volyni (za materialamy ekspedytsii Polisko-Volynskoho narodoznavchoho tsentru «Volynianyna–2003»)*. [Ethnological essay Volyn (based on the expedition of the Polissia & Volyn national center "Volynianyn–2003")]. Lutsk: Instytut kulturnoi antropologii.

7. Davydiuk, V. (2005). Ethnocultural uniqueness of Volyn. *Narodna tvor-chist ta etnografia*, 3, 66–77.
8. Kovalchuk, V. (1993). *Zironka yasna na nebi siaie: koliadky ta shched-rivky, zapysani na Rivnenshchyni Viktorom Kovalchukom*. [The bright star is shining in the sky: carols and New Year's carols recorded in the Rivne region by Viktor Kovalchuk]. Rivne: HT Svitoch.
9. Kozytskyi, S. (2014). *Narodni pisni Volyni, Podillia i Kholmshchyny* [Folk songs of Volyn, Podillia and Kholmshchyna]. Rivne: Vydavets O. Zen.
10. Kostomarov, N. Y. (1859). Narodnye pesny, sobrannye v zapadnoi chasty Volynskoi gubernii [Folk songs, collected in the western part of Volyn province]. In *Malorusskyi lyteraturnyi sbornyk* (pp. 179–353). Saratov.
11. Lukaniuk, B. (2004). Melotypology of wedding ladhankas and songs (based on materials of Western Polissya and Western Volyn), *Etnokulturna spadshchyna Polissia*, iss. 5, pp. 95–108.
12. Lukaniuk, B. (1990). On the methods of geographic ethnomusicology and ethnographic regionalization in West-Ukrainian lands. In *Persha konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky zakhidnoukrainskykh zemel* [The first conference of researchers of folk music in the West Ukrainian lands] (pp. 5–8). Lviv.
13. Martynovska, M. (2005). *Mii krai pisennyi – Zdovbytsia moia* [My song land – my Zdovbytsia], [Folklore collection]. Rivne: RDHU.
14. Suprun-Yaremko, N. (2013). *Narodni pisni Rivnenshchyny* [Folk songs of Rivne region], [Phonographic collection]. Rivne: M. Diatlyk PE.
15. Stoliarchuk, B. I. (1992). *Oi tsvite kalyna: narodni pisni Rivnenshchyny* [Oh, the guelder rose is blooming: folk songs of Rivne]. Rivne: Derzhavne redaktsiino-vydavnyche pidpriemstvo.
16. Parkhomenko, T. (2008). *Kalendarni zvychai ta obriady Rivnenshchyny* [Calendar customs and rites of the Rivne region]. [Field research materials]. Rivne: Vydavets Oleh Zen.
17. Rybak, Yu. (2001). Vocal melodies in the Upper Prypiat volochebni rituals. In *Muzyka ta diia v tradytsiinomu folklori* (pp. 49–55). Lviv, Ukraine.
18. Chubinskiy, P. P. (1872). *Trudy etnograficheskoy statisticheskoy ekspeditsii v zapadno-russkiy kray snaryazhennoy imperatorskim russkim geograficheskim obschestvom. Yugo-zapadnyi otdel. Materialy i issledovaniya, sobrannyye P. P. Chubinskim* [Proceedings of the ethnographic and statistical expedition to the West-Russian region equipped with the Imperial Russian Geographical Society. South-western department. Materials and research, finished P. P. Chubinsky] (Vol. 3). Saint-Petersburg, 487 p.
19. Dei, O. I. (1974). *Ukrainski narodni pisni v zapysakh Zoriana Dolenhy-Khodakovskoho z Halychyny, Volyni, Podillia, Prydniprianshchyny i Polissia* [Ukrainian folk songs in the records of Zorian Dolenji-Khodakovsky from Galicia, Volyn, Podillya, Pridnipryanshchyna and Polesye]. Kyiv: Naukova dumka.

20. Tsekhmistruk, Y. (2006). *Narodni pisni Volyni: Fonohrafichni zapysy 1936–1937 rokiv* [Folk songs of Volyn. Phonographic records of 1936–1937]. Lviv-Rivne: LNMA im. Mykoly Lysenka & RDHU.
21. Kolberg, O. (1907). *Volyn: rites, melodies, songs from the posthumous notes, through a partnership of St. Fisher and F. Shopsyky*, edited by J. Tretyak. Kraków.

Серко Елена Ивановна, Львовская национальная музыкальная академия им. Н. В. Лысенко, г. Львов, e-mail: len922@ukr.net

Традиционная вокально-обрядовая культура Средней Волыни (этнографический и жанровый аспекты)

Сегодня традиционная музыкальная культура Средней Волыни является малоизученной. Поэтому основная задача данной работы – описать этнографические особенности главных обрядов региона; определить музыкальные жанры, которые сопровождают праздники календарного и семейного посвящения (зимнего, весеннего, летнего календарно-обрядового, сезонно-трудового циклов и крестильного, свадебного, похоронного семейно-обрядовых циклов); выяснить, какие обряды принадлежат к региональным и определить характерные локальные различия в проведении определенных традиционных обрядов.

Методология исследования. *Собранные фольклорные материалы (в личных экспедиционных исследованиях, из печатных источников и фонда кафедры музыкального фольклора Института искусств РГГУ) проанализированы и систематизированы за этнографическими и музыкальными жанрами в соответствии с культурно-жанровой системой Людкевича-Луканюка.*

Выводы. *Определено, что сегодня на исследуемой территории исполняют произведения зимнего календаря (колядки), купальско-петровские напевы, на некоторых микроареалах – весенние (лирические и игровые) и обжиночные напевы, есть единичные записи колодчаных и трудовых (колхозных) песен и вовсе отсутствуют волочебные, русальные и троицкие. Среди произведений, представляющих семейный пласт обрядового фольклора достаточно хорошо сохранилось свадебное действо. Крестильных и погребальных песен уже не исполняют. Отмечено, что термин «гаивка» не используется. Весенние драматические произведения называют «весенняя игра» или «веснянка».*

Новизна. *В этой работе впервые предпринята попытка в общем воссоздать реальную жанровую картину вокально-обрядовой культуры Средней Волыни, а также обратить внимание на определенные этнографические различия в проведении устоявшихся на этой территории обрядов.*

Практическое значение. В этой статье ученые, учителя, а также все, кто интересуется народной культурой, смогут найти информацию, которую можно использовать для преподавания народоведческих дисциплин в школах, средних и высших учебных заведениях; для краеведческих и народоведческих исследований и тому подобное.

Ключевые слова: традиционная вокально-обрядовая культура, Средняя Волынь, жанры, календарно-обрядовый и сезонно-трудоуовой циклы, свадебный обряд.

Olena Serko, The Mykola Lysenko Lviv National Musical Academy, Lviv, e-mail: len922@ukr.net

Traditional vocal and ritual culture of Central Volyn (ethnographic and genre aspects).

Today the traditional music culture of Central Volyn is poorly explored. The aim of this study is to make a description of ethnographic features of the main rituals of the region, identify the musical genres that accompany the holidays of calendar and family time (winter, spring, summer calendar ritual, seasonal and labor cycles and christening, wedding, funeral family and ceremonial cycles).

Research methodology. Collected folklore materials (in own expeditionary studies, from published sources and fund department of folk music RSUH Art Institute) are analyzed and systematized by ethnographic and musical genres according to culture-genre system Liudkevych-Lukaniuk.

Results. It is defined that today on investigated territory are performed songs of winter calendar (carols and "shchedrivky"), midsummer-St.Peter's tunes, on some microareals - spring (lirical and gaming) and harvesting tunes, there are a few records of "kologka" and labor (collective) songs and there are absent "volochebni", mermaid and Trinity songs. Among the songs that represent a family ritual folklore is quite well preserved wedding ritual. Christening and funeral songs are not performed anymore. It is noted that the term "haivka" is not used. Spring dramatic songs are called "spring games" or "freckles".

Novelty. This study first attempts to recover the real genre content of vocal ritual culture of Central Volyn and pay attention to specific ethnographic differences of conducting established on this territory ceremonies.

The practical significance. In this article, researchers, teachers and all the persons interested in folk culture will find information that can be used for teaching ethnology courses in schools, secondary and higher education; local history, ethnology studies, and more.

Keywords: traditional vocal and ritual culture, Central Volyn, genres, ceremonial calendar and seasonal work cycles, wedding ritual.

Стаття поступила до редакції 12.10.2017 р.
